

Türkiye’de Başboş Köpeklerin Engelli Bireyler Açısından Oluşturduğu Sağlık ve Güvenlik Riskleri: Betimsel Bir Derleme *

Health and Safety Risks Posed by Stray Dogs for Individuals with Disabilities in Turkey: A Descriptive Review

ÖZET

Başboş bırakılan sahipli veya sahipsiz köpeklerin varlığı, halk sağlığı ve güvenliği açısından meydana getirdiği sorunların daha fazlasını engelli bireyler için yaşatmaya devam etmektedir. Engellilik kaynağına göre değişen oranlarda fiili saldırı, korku ve stres nedeni olmaktadır. Görme engellilerin yürüme aracı olan beyaz bastona tepki vermeleri, işitme engellilerin farkına varamadan saldırımları, fiziksel engellilerin kullandıkları aktülü sandalye vb. araçlara tepki vermeleri sıklıkla görülen ve bazen trajik sonuçlara yol açan bir durumdur. Sağlıklı insanların dahi spor ve yürüyüş yapmaya çekindikleri ağaçlık alanlarda veya parklarda, köpeklerin saldırısına uğrama korkusu nedeniyle engelli bireyler fiilen evde kalmak zorunda hissederek asosyal ve mutsuz bir yaşama mahkûm olmaktadır. Başboş köpeklerin doğrudan taşıyıcı veya bulaştırıcısı olduğu kist hidatik ve kuduz gibi hastalıklar açısından da engelli bireyler daha fazla risk altındadır. Dünyada Hindistan gibi belirli birkaç ülke dışında, Avrupa bölgesinde başboş köpek sorununu anormal boyutlarda yaşayan tek ülke Türkiye’dir. Hayvanları Koruma Kanununda 2024 yılında 5199 sayılı yapılan değişikliğe rağmen, uygulamanın yavaş ve zayıf kalması nedeniyle başboş köpeklerin neden olduğu sorunlar azalmadan devam etmektedir. Trafik kazaları ile ölümlerin yanı sıra yeni engellilerin oluşmasına neden olabilmektedir. Başboş köpekler ile mücadelenin, engelli bireylerimizin sağlık ve güvenliği açısından dahi taviz verilmenden uygulanması beklenmektedir. Bu derlemede, engelli bireylerin başboş köpeklerle ilişkili yaşadığı sağlık ve güvenlik riskleri, basına yansıyan vakalar ve yasal düzenlemeler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: başboş köpekler, sahipsiz köpekler, köpek saldırıları, engelli bireyler

ABSTRACT

The presence of stray dogs, whether owned or ownerless, continues to cause more problems for people with disabilities in terms of public health and safety. Depending on the cause of disability, stray dogs can cause physical attacks, fear, and stress to varying degrees. Blind people reacting to white canes, which are their walking aids; deaf people being attacked without realizing it; and physically disabled people reacting to electric wheelchairs and other devices they use are common occurrences that sometimes lead to tragic results. Even healthy people are reluctant to exercise or walk in wooded areas or parks, and people with disabilities are forced to stay at home due to fear of dog attacks, condemning them to an antisocial and unhappy life. People with disabilities are also at greater risk of diseases such as hydatid cyst and rabies, which are directly transmitted or spread by stray dogs. Apart from a few countries such as India, Turkey is the only country in Europe that experiences the stray dog problem to an abnormal extent. Despite the amendment made to the Animal Protection Law No. 5199 in 2024, the problems caused by stray dogs continue unabated due to the slow and weak implementation of the law. In addition to traffic accidents and deaths, stray dogs can also lead to the creation of new disabilities. The fight against stray dogs is expected to be implemented without compromise, even when it comes to the health and safety of individuals with disabilities. This review evaluates the health and safety risks experienced by individuals with disabilities in relation to stray dogs, within the framework of cases reported in the media and legal regulations.

Keywords: stray dogs, ownerless dogs, dog attacks, disabled people

GİRİŞ (AMAC)

Başboş köpek sorunu; Türkiye’nin sosyal, ekonomik, sağlık, güvenlik, turizm, gibi çok çeşitli katmanlarda yüzleşmek zorunda kaldığı yaygın ve kapsamlı bir problemdir. Başboş köpeklerin varlığından en çok etkilenen hassas grupların başında özel gereksinimli bireylerimiz yani engelliler, çocuklar, yaşlılar ve kadınlar gelmektedir. Bu sorunun sayısal anlamda başa çıkılamaz boyutlara ulaşmasının yasal zeminde görülen nedeni 2004 yılında çıkarılan 5199 sayılı kanun ve uygulamalarıdır. Çünkü daha önce kontrolsüz nüfus artışlarını önleyen uygulamalar bu kanunla fiilen yasaklanmış ve başboşluk durumu yasal bir statü kazanmıştır.

Ercan Özçelik¹

How to Cite This Article

Özçelik, E. (2026). Türkiye’de başboş köpeklerin engelli bireyler açısından oluşturduğu sağlık ve güvenlik riskleri: Betimsel bir derleme. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 12(2), 245-252. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19263914>

Arrival: 17 January 2026
Published: 27 March 2026

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* 3-4 Ekim 2025 tarihlerinde düzenlenen “ENGELSİZ SPOR VE YAŞAM KONGRESİ”ne gönderilen ve kabul edilen Özet Bildirinin, tam metin derleme makalesidir.

¹ Dr.Öğr.Gör., İstanbul Rumeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, ORCID: 0000-0002-9326-7403

Türkiye’de 1999 yılında imzalanan, 15.07.2003 tarih ve 4934 sayılı kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylanan, Bakanlar Kurulunca karar altına alınarak 20 Ekim 2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe alınan “*Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi*” (Resmi Gazete, 2003) ile hayvanların refahı sağlanırken insanların sağlık ve güvenliği de teminat altına alınmıştır. “Başiboş hayvan” ifadesi İngilizce karşılığı “stray animal” olarak bu sözleşmede geçen, sahipli veya sahipsiz olsa da kontrolsüz bırakılan ev hayvanlarını tanımlayan, Şekil 1’de görüldüğü üzere resmi bir terimdir.

BÖLÜM I-GENEL HÜKÜMLER

Madde 1

Tanımlar

1. *Ev hayvanı*, insan tarafından özellikle evde, özel zevk ve refakat amacıyla muhafaza edilen veya edilmesi tasarlanan her türlü hayvanı ifade eder.
2. *Ev hayvanlarının ticareti*, kar amacıyla yapılan, ev hayvanlarının sahipliğinin değişmesine yol açan önemli miktarlardaki tüm düzenli ticari işlemleri ifade eder.
3. *Ticari üretme ve barındırma*, kar amacıyla ve önemli miktarda yapılan üretme ve barındırmayı ifade eder.
4. *Hayvan barınağı*, çok sayıda ev hayvanının muhafaza edilebileceği, kar amacı gütmeyen bir tesisi ifade eder. Ulusal mevzuat ve/veya idari tedbirler izin verdiğinde, bu gibi tesisler başiboş hayvanları da kabul edebilir.
5. *Başiboş hayvan*, evi olmayan veya sahibinin veya bakıcısının evinin sınırları dışında bulunan ve herhangi bir sahibin ya da bakıcının kontrolü veya doğrudan denetimi altında bulunmayan ev hayvanını ifade eder.
6. *Yetkili Makam*, üye ülke tarafından tayin edilen makamı ifade eder.

Şekil 1: Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinde “Başiboş Hayvan” Tanımı
Kaynak: (Resmi Gazete, 2003)

Bu sözleşmede hayvan refahı öncelenerek yapılan düzenlemelerden sonra, her hangi bir nedenle “başiboş hayvan” statüsüne giren hayvanların sayıca kontrolsüz artmasına mâni olmak üzere gerekli ek tedbirlerin alınacağı ayrı bir bölüm de bulunmaktadır. Şekil 2.’de görüldüğü üzere, başiboş hayvan konusunda sorun yaşayan taraf ülkeler; işkence, gereksiz acı ve ıstırap gibi eziyet uygulamalarından kaçınarak, sayılarını azaltma yolunda en uygun tedbirleri alacaktır. Asıl olan başiboşluğun önlenmesi, ev hayvanlarının daima sahiplerinin veya sorumlu olunan kişilerin kontrolü altında tutulmasını sağlamaktır. Sahiplendirme, kısırlaştırma, plansız ve kontrolsüz üretimlerini önleme gibi tedbirler yetmediğinde, barındırma şartlarını karşılayamayan hayvanların bu sözleşmeye uygun yöntemler ile öldürülmesi kaçınılmaz bir durumdur.

BÖLÜM III-BAŞİBOŞ HAYVANLAR İÇİN EK TEDBİRLER**Madde 12****Sayılarının azaltılması**

Taraflardan biri, başıboş hayvan sayısının sorun yarattığını düşünürse, gereksiz ağrı, acı ve ızdırap çekmelerine sebep vermeyecek şekilde sayılarını azaltmak için uygun yasal ve/veya idari tedbirleri alacaktır.

a) Bu tedbirler aşağıdaki şartları kapsayacaktır;

- i. Bu hayvanlar yakalanacak ise, bunun hayvana fiziksel ve manevi olarak en az seviyede acı verecek şekilde gerçekleştirilmesi,
- ii. Yakalanan hayvanların muhafaza edilmesi veya öldürülmesi işlemlerinin bu Sözleşme'de belirtilen prensiplere uygun olarak gerçekleştirilmesi.

b) Taraflar,

- i. Köpek ve kedilere damgalama gibi az acı veren ya da hiç ağrı, acı ve ızdırap çekirtmeyen uygun bir yöntemle aynı zamanda sahiplerinin isim ve adresleri ile birlikte numaraları kayda geçirilerek daimi kimlik sağlamayı,
- ii. Kedi ve köpeklerin plansız üremelerini azaltmak için bu hayvanların kısırlaştırılmalarını teşvik etmeyi,
- iii. Başıboş kedileri ve köpekleri bulan kişilerin, bu konuda yetkili makama bilgi vermelerini teşvik etmeyi,

değerlendirmeyi taahhüt ederler.

Şekil 2: Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinde Başıboş Hayvanlar İçin Alınan Ek Tedbirler

Kaynak: (Resmi Gazete, 2003)

İlk defa 1995 yılında Başbakan Tansu Çiller imzası ile TBMM Başkanlığına sunulan “Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı” metninin gerekçe bölümünde yer verilen 15 Ekim 1978 tarihli “Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi” iddia edildiği gibi UNESCO belgesi olmayıp, sadece UNESCO toplantı salonunu kullanan bir STK tarafından deklare edilen ifadelerdir. Resmi olarak BM veya UNESCO gibi alt kuruluşları tarafından imzalanan veya kabul edilen bir yayın değildir. İnsanlar ile hayvanları eşdeğer gösteren, insanlara özgü hakları hayvanlara atfeden bu belge resmi olmadığı halde, kasıtlı yapılan çalışmalar sonucu UNESCO çalışması gibi algılatılmaya başlanmıştır. Nitekim 5199 sayılı kanun tasarısının gerekçe kısmında da (Şekil 3.) bu algı kullanılmıştır.

/GENEL GEREKÇE

Ülkemizde çevrenin korunması ile ilgili 2872 sayılı Çevre Kanunu çerçevesinde tür koruması, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu çerçevesinde de alan koruması şeklinde hayvan varlığımızın korunmasına çalışılmaktadır ve bu kapsama bilhassa nesli tükenmekte olan hayvanlarımız girmektedir. Ancak, dünya artık toplumsal, ahlaki ve vicdani açıdan, hayvan varlığının, canlı olarak değerlendirildiği bir perspektifle tüm hayvanların yaşamlarının güvence altına alınması yolunda önemli mesafeler katetmeye başlamıştır. Bu çerçevede 15 Ekim 1978 tarihinde Paris'te UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü) merkezinde yayınlanan "Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi" kabul edilmiştir. Katılmaya hazırlandığımız Avrupa Topluluğu üye ülkeleri ise, adı geçen Beyannamenin 14 üncü maddesi gereğince ülkelerinde hayvanları koruma açısından önemli adımlar atmışlardır.

Şekil 3: 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı Genel Gerekçesi

Kaynak: (TBMM, 2002)

Türkiye, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesini 1999 yılında imzaladığı, 2003 yılında TBMM ve Bakanlar Kurulu onayları ile yayımlayarak yürürlüğe koyduğu halde, Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısının gerekçe ve maddeler kısmında bu sözleşmeye uygun güncellemeler yapılmamıştır.

Kanun tasarısında “başboş hayvan” değil “sahipsiz hayvan” terimi kullanılmıştır (Şekil 4.).

f) Sahipsiz Hayvan: Barınacak yeri olmayan veya sahibinin ya da koruyucusunun ev ve arazisinin sınırları dışında bulunan ve herhangi bir sahip veya koruyucunun kontrolü ya da doğrudan denetimi altında bulunmayan evcil hayvanları,

Şekil 4: Sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Sahipsiz Hayvan Tanımı

Kaynak: (TBMM, 2002)

5199 sayılı kanunda “Sahipsiz Hayvan” varlığı ile mücadele yerine, 4. Maddesinin b) fıkrasındaki (Şekil 5.) ifadeler ile açıkça desteklenmesi emredilmiştir. Bu nedenle kanunun çıktığı 2004 yılından itibaren başboş hayvanlara karşı Belediye ve diğer resmî kurumların etkin müdahalesi yasaklanarak, başboş hayvanların varlığında geometrik artışlara neden olunmuştur.

b) Geleneksel olarak insanların çevresinde yaşayan türden olan evcil hayvanlar türüne özgün hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenir.

Şekil 5: 5199 Sayılı Kanunda Sahipsiz Hayvan Varlığının Desteklenmesi

Kaynak: (TBMM, 2002)

Sahipsiz hayvanların aşırı sayıda çoğalmaları halinde belediye ve diğer resmi mercilerin öldürme kararını önlemek için 5199 sayılı yasanın 6. Maddesine aşağıdaki hüküm konulmuştur (tarafı olduğumuz uluslararası sözleşme ile çelişmektedir):

“Madde 6- Sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında öldürülmeleri yasaktır.”(Resmi Gazete, 2004)

2021 yılında yapılan kanun değişikliği ile bu maddeye “Sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur. Bu hayvanların öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutulması sağlanır. Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır.” (Resmi Gazete, 2021) İfadeleri eklenerek başboş hayvan varlığına tam resmi güvence sağlanmıştır.

Özellikle başboş köpek kaynaklı saldırı, yaralanma, ölüm, kuduz ve kist hidatik hastalıkları, trafik kazası gibi olayların olağanüstü artışa geçmesi ve toplumda artan infial nedeniyle, Hükümet tarafından 2024 yılında tekrar yasa değişikliğine gidilerek, başboş hayvanlarla etkili mücadele yolunda düzenlemeler yapılmak zorunda kalmıştır (Resmi Gazete, 2024). Çünkü resmi kayıtlara geçen “Kuduz Riskli Temas” sayılarında dahi astronomik artışlar görülmüştür. Sağlık Bakanlığına göre 2024 yılında 470.918 kuduz riski temas tespit edilmiştir. Kuduz hastalığının insanlar ve hayvanlar arasında yayılmasının en önemli etkeni başboş evcil hayvanlar ve özellikle köpeklerdir. Dünya Sağlık Örgütüne göre insanlarda görülen kuduz hastalığının %99’u köpek ısırıkları ve tırmalamaları sonucu oluşmaktadır (WHO, 2024).

Köpeklerden insanlara bulaşan önemli hastalıklardan birisi olan Kistik Ekinokokoz (kist hidatik) vaka sayılarında da çok önemli yükselişler tespit edilmiştir: Şekil 6. Sağlık Bakanlığının yayınladığı en güncel “Türkiye’de Kistik Ekinokokoz Mevcut Durum Raporu” (Sağlık Bakanlığı ve Diğerleri, 2020) başboş köpek yoğunluğu ile birlikte görülen vaka sayılarındaki artışı ortaya koymuştur.

Şekil 6: Türkiye’de Görülen Kistik Ekinokokkoz Vaka Sayıları

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı ve Diğerleri, 2020)

2008 tarihli bir haberde sadece Ankara ilindeki başıboş köpek sayısının 100 bini geçerek iki ilin nüfusundan daha fazla olduğu ifade edilmiştir (Demircan, 2008).

Basıboş köpeklerin insan sağlığı ve güvenliği yönünden neden olabileceği sorunlar şunlardır (Kırışik & Öztürk, 2021):

- ✓ Doğrudan saldırıda bulunarak ölüm, yaralama, korku ve psikolojik rahatsızlıklara uğratmaları, temas veya dışkı gibi atıkları ile zoonoz hastalıkları bulaştırmaları
- ✓ Tehlikeli atık sınıfına giren dışkıları ile su ve çevre kirliliğine yol açmaları, toprağı bozarak tarıma zarar vermeleri
- ✓ Yayaları korkutma veya aniden araç önüne çıkmaları ile trafik kazalarına sebebiyet vermeleri
- ✓ Özellikle akşam ve gece saatlerinde çıkardıkları gürültüler ile huzursuzluk ve uykusuzluk gibi sorunlara yol açmaları
- ✓ Kuduz riskli temasları nedeniyle insanların 3 veya 4 doz kuduz aşısı, kuduz serumu uygulamasıyla ağır ekonomik maliyete neden olmaları, saldırıya maruz kalan insanların işgücü kaybına uğraması

Yukarıda sayılan sorunların tamamı engelli bireyler için katlanarak artan oranlarda yaşanmaktadır. Çünkü engelli bireylerin eksik bulunan duyu ve fiziksel yetenekleri nedeniyle, başıboş köpek saldırılarından korunma ve kurtulma imkânları çok daha kısıtlı kalmaktadır. Bu makalede sağlıklı insanlar için dahi büyük bir soruna dönüşen başıboş köpeklerin, engelli bireylere yaşattığı sıkıntılar örnek vakalar ve haberler üzerinden derlenerek dikkatlere sunulması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu derleme çalışmasında yöntem olarak basına ve sosyal medyaya yansıyan başıboş köpek saldırıları ve engelli bireylerin yaşadığı sorunlara dair haberler, vakalar ve duyurular incelenmiş ve engel nedenlerine örnekler içerek şekilde makale kapsamına alınmıştır. Yasal çerçevenin kurulmasında TBMM, Resmi Gazete ve Bakanlık kaynakları temel gereçler olarak değerlendirilmiştir. Engelli bireylerin yaşadıkları mağduriyetler için, engel nedenlerine göre örnekler sunulmaya dikkat edilmiştir. Görme, işitme, fiziksel ve zihinsel engelli bireylere dair vakalar kapsam içine alınmıştır. Bu derlemede, engelli bireylerin başıboş köpeklerle ilişkili yaşadıkları sağlık ve güvenlik riskleri, 2008-2024 yılları arasında basına yansıyan bazı vakalar ve yasal düzenlemeler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Görme Engelli Başıboş Köpek Mağdurları

Kendisi de görme engelli bir aktivist olan Emre Taşgın, başıboş köpeklerin saldırıları sonucu yaşadıkları mağduriyeti Anadolu Ajansına verdiği mülakatta dile getirdi (Anadolu Ajansı, 2024). Başıboş veya sahihsiz

hayvanlardan en çok etkilenenlerin başında görme engelli bireylerin geldiğini, çevreden bir yardım alamadıkları takdirde kurtulamadıklarını, temas olmasa bile korku sonucu düşme, yaralanma veya trafik kazasına maruz kalma tehlikesi yaşadıklarını belirtti. Görme engellilerin yolda yürüyebilmek ve engelleri fark etmek için sallayarak tuttukları beyaz bastonların köpekler tarafında tehdit olarak algılandığını ve daha fazla saldırdıklarını ifade etti.

X sosyal medya platformunda videolu paylaşımda bulunan görme engelli birey Recep Gür, her zaman işe gidip gelirken kullandığı metro istasyonunun merdivenlerinde yatan başıboş bir köpeğe bilmeden basması sonucu hem hayvanın hem de kendisinin yaşadığı acı ve korkuyu ifade ederek bu soruna artık bir çözüm bulunması için çağrıda bulundu (Gür, 2024).

Yürüyüşe çıkan görme engelli aile, başıboş köpekler yüzünden maruz kaldıkları korku ve sıkıntıları video çekimiyle paylaştı (THS Haber, 2024).

İşitme Engelli Başıboş Köpek Mağdurları

Sakarya'da ismi öğrenilemeyen işitme engelli bir vatandaş, Aziz Duran Kent Parkında bulunduğu sırada başıboş köpeklerin saldırısına maruz kaldı. Haberi olmadan yaklaşarak ısırın köpeklerden dolayı korku ve endişe içinde olan vatandaş, işaret diliyle yaşadığı dehşeti anlatmaya çalıştı (Özkaya, 2024).

Fiziksel Engelli Başıboş Köpek Mağdurları

Rize'de Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi kampüsü önünde akülü engelli sandalyesi ile gitmeye çalışırken başıboş köpeklerin saldırısına uğrayan Refik Yükücü isimli vatandaş ölüm tehlikesi atlattı. Kolundan ve bacağından yaralanan engelli vatandaşın, bir ay önce de aynı yerde başıboş köpek saldırısına uğradığı öğrenildi (Rize Takip, 2024).

Samsun Çarşamba ilçesinde sahipli ama başıboş bırakılan bir köpeğin saldırdığı 11 yaşındaki Yunus Aksoy, canını kurtarabildi ama sağ kolu aşırı derecede hasar görerek felç oldu. Çocuğun kalçasından, sırtından ve omuzundan ısırın köpeğin yaşattığı travmanın en kötü ve kalıcı sonucu sağ kolda kalan felç oldu (TRT Haber, 2025).

Konya Beyşehir'de meydana gelen olayda, 3 tekerli engelli bisikletiyle gitmeye çalışan 69 yaşındaki Emine G. isimli yaşlı kadına sokak köpekleri saldırarak korkuttu. Kurtulmak için hızla uzaklaşmaya çalışan yaşlı kadının dengesi bozularak bisikletinden düşmesiyle ağır yaralandı ve hastaneye kaldırıldı (Peker, 2023).

Aydın'ın Çine ilçesinde akülü engelli vasıtasıyla seyir halinde olan 88 yaşındaki Mehmet Arsoy'a başıboş köpekler saldırarak yol kenarındaki kanala düşmesine neden oldu. Hastaneye kaldırılan yaşlı adam akşam saatlerinde hayatını kaybetti (Aydın Denge, 2022).

Antalya Kepez'de yaşayan %96 fiziksel engelli 36 yaşındaki Mustafa Keser seyahat edebilmek için engelli aracına mutlak bağımlı yaşıyordu. Evlerinin önünde iken ona ve bisikletine binmekte olan 11 yaşındaki oğlu Adem Keser'e saldıran başıboş köpekler yüzünden sürekli dehşet duygularını yaşadılar. Başıboş köpekler giriş katındaki evlerinin balkonuna kadar çıkıp rahatsız ettiler. Köpeklerin kovaladığı oğlu bisikletinden düşerek yaralandığı halde bu soruna çözüm bulunmadı (Yasadikca.com, 2023).

Hakkari'de yaşayan %92 bedensel engelli Mehmet Salih Baykal'ın kümesine giren başıboş köpekler 10 tavuğunu telef ederek öldürdü. Engelinden dolayı başıboş köpeklerle başa çıkamayan vatandaş, her sene aynı sıkıntıyı yaşamaktan bıktığını ve artık bir çare bulunması gerektiğini ifade etti (SonDakika.com, 2024).

Zihinsel Engelli Başıboş Köpek Mağdurları

İstanbul'da yaşayan 40 yaşındaki zihinsel engelli Ayhan Özçelik, Fatih'in Sümbül Efendi Mahallesinde yürürken çok sayıda başıboş köpeğin saldırısına maruz kalarak feci şekilde can verdi (Star Ana Haber, 2024).

Niğde'de yaşayan 10 yaşındaki zihinsel engelli çocuğa, ailesi ile birlikte yürüdüğü parkta saldıran başıboş bir köpek, bacağından ısırarak yaraladı. Hastaneye kaldırılan çocuk tedavi altına alındı (Demirbaş, 2023).

TARTIŞMA

Sayısal olarak kontrol edilemez boyutlara ulaşan, sağlıklı veya engelli fark etmeksizin hemen her vatandaşın hayatını terörize edebilen başıboş köpeklerin neden olduğu sorunlara karşı alınan tedbirlerin son derece yav ve yetersiz kaldığı aşikârdır. Başıboşluğa son veren yasal düzenleme 2024 yılı Temmuz ayında yapılmasına rağmen geçen zaman içinde Valilik ve Belediye makamlarının birbirleriyle çelişen, kanunun gereğini yapmaktan imtina eden, ilgili bakanlıkların talimatlarını fazla dikkate almayan uygulamaları yüzünden, basına ve resmi kayıtlara yansıyan olaylarda anlamlı bir düşüş olmadığı görülmektedir.

Daha önce başıboşluğa bahane edilen 5199 sayılı kanunun 6. Maddesi düzeltilmesine rağmen, adeta bir şey değişmemiş gibi davranmaya devam eden yerel yönetimler ile kolluk kuvvetlerine ısrarla başıboş evcil hayvanları besletmeye ve bunları paylaşmaya devam eden İçişleri Bakanlığı, Emniyet ve Jandarma Teşkilatının tavırları kanunun ruhuyla çelişmektedir. Valiler arasında da şiddetli görüş ve uygulama farklılıkları devam etmektedir.

Başıboş köpeklerin varlığından ideolojik, siyasi ve ekonomik çıkar elde eden çevrelerin süreci baltalamaya çalışması, halk sağlığını ve güvenliğini tehlikeye atan başıboş köpek varlığını korumaya yönelik tavırlarını sürdürmesi dikkatleri çekmeye ve bu motivasyonun temel kaynağını sorgulamaya yöneltmektedir. Özellikle belediyelerin başıboş köpekleri toplayarak uygun barınaklarda besleme yönünde gecikmesi süreci daha da uzatmaktadır.

Engelli vatandaşlar zaten yaşadıkları zorlukların üzerine ayrıca başıboş köpek saldırılarına uğrama korkusunu yaşayınca dışarı çıkmaktan, kendi imkânları ile seyahat etmekten, park ve bahçe gibi alanlarda sosyalleşmekten sakınmaya devam etmektedir.

Hâlbuki Türkiye'nin 2007 yılında imza atarak katıldığı Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmeye göre, engelli vatandaşların genel sayılan temel haklarının yanı sıra “engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak”, “kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından yararlanma” şeklinde ifade edilen özel haklarına en fazla zarar veren ve engelleyen durumlardan birisi de başıboş köpeklerin varlığıdır (Taşçı, 2024).

Başıboş köpeklerden zarar gören normal sağlıklı vatandaşların, özellikle çocukların ve yaşlıların deneyimlediği başıboş köpek saldırıları sonrası uzun süre devam eden psikolojik travmalar yaşadıkları, tıpkı engelli bireyler gibi evde kalarak dışarı çıkmaktan kaçındıkları da bilinen bir durumdur. Örneğin, Muş'ta 5 başıboş köpeğin saldırısından yaralı kurtularak tedavi gören 80 yaşındaki yaşlı kadın Medine Kızıltaş, artık soba külünü dökmek için bile dışarıya yalnız çıkamadığını söylemektedir (Yaldız, 2024).

Aile Yılı ilan edilen 2025 yılında engelli bireyler ve ailenin diğer fertlerini doğrudan tehdit eden başıboş köpek meselesinde daha hızlı ve etkili önlemler almak, yönetimler arasındaki davranış tutarsızlığını en aza indirmek mümkün olamaz mıydı? Basında veya sosyal medyada iddia edildiği gibi başıboş köpeklerle mücadeleyi baltalayan veya tamamen önlemeye çalışan bir “mama lobisi” var mıdır? Varsa bu kadar güçlü kalabilmesinin nedenleri nelerdir? Üzerinde durulması gereken konulardır.

SONUÇ

Başıboş köpekler yüzünden yaşamları olumsuz etkilenen engelli bireyler hakkında bilimsel makalelerin eksikliği ve bu konudaki ayrıntılı resmî kayıtlara erişim zorluğunun bulunması nedeniyle, vaka bilgilerine medya haberleri üzerinden ulaşılmıştır. Bu durum çalışma ile ilgili sınırlılık sebebi olmuştur.

Özel gereksinimleri olan engelli bireyler için Türkiye şartlarında başıboş köpek meselesi açısından sağlıklı ve güvenli bir ortam henüz sağlanamamıştır. Başıboşluğa davetiye çıkaran 5199 sayılı kanunun sorunlu maddeleri yeniden düzenlendiği halde önceki alışkanlıklar devam ettirildiğinden başıboş köpeklerle mücadele ağır aksak ilerlemektedir. Bu durumdan en çok zarar gören ve yaşam koşulları kısıtlanan halk kesimi engelli bireylerdir. Halk sağlığı ve güvenliği konusunda doğrudan sorumlu ve yetkili olan merkezi ve yerel yönetimlerin daha ciddi, hızlı ve etkili önlemler alması gereklidir.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı. (2024, September 11). Görme engelliler sahipsiz köpek sorununa çözüm bekliyor. Retrieved September 19, 2025, from <https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/engelli-yasam/gorme-engelliler-sahipsiz-kopek-sorununa-cozum-bekliyor/1821603>

Aydın Denge. (2022, June 18). Başıboş köpeğin saldırdığı engelli yaşlı adam hayatını kaybetti. Retrieved September 19, 2025, from Yeni Akit Gazetesi website: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/her-gun-yeni-bir-dehset-basibos-kopegin-saldirigi-engelli-yasli-adam-hayatini-kaybetti-1666488.html>

Demirbaş, G. (2023, September 7). Niğde'de engelli çocuğa köpek saldırısı! Retrieved September 19, 2025, from [hamlegazetesi.com website: https://www.hamlegazetesi.com/haber/nigdede_engelli_cocuga_kopek_saldirisi-5874.html](https://www.hamlegazetesi.com/haber/nigdede_engelli_cocuga_kopek_saldirisi-5874.html)

Demircan, F. (2008, September 14). Ankara Haberleri - Sokaktaki köpek sayısı 2 ilin nüfusunu solladı - Yerel Haberler. Retrieved September 18, 2025, from Hürriyet website: <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/sokaktaki-kopek-sayisi-2-ilin-nufusunu-solladi-9891361>

- Gür, R. (2024, June 5). Görme engelliyim. Beşevler metro merdivenlerini kullanıyordum. Merdivende yatan başıboş köpeğe basmışım. Retrieved September 19, 2025, from X Sosyal Medya Platformu website: <https://x.com/recepгур07/status/1798405567280808324>
- Kırıışık, F., & Öztürk, K. (2021). Şiddet Haberlerinden Hayvan Haklarına, Sahipsiz Köpek Sorunu. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (69), 360–388. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.946017>
- Özkaya, K. (2024, January 8). Yazdık, konuştuk anlatamadık! Sokak köpeği dehşetini bir de konuşma engelli vatandaştan dinleyin. Retrieved September 19, 2025, from Medyabar website: <https://medyabar.com/haber/18784964/yazdik-konustuk-anlatamadik-sokak-kopeg-i-dehsetini-bir-de-konusma-engelli-vatandastan-dinleyin>
- Peker, M. (2023, October 26). Konya Beyşehir’de köpek terörü! Retrieved September 19, 2025, from Ankara Masası website: <https://www.ankaramasasi.com.tr/haber/2106921/konya-beysehirde-kopek-teroru>
- Resmi Gazete. (2003). Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi. Retrieved September 18, 2025, from Bakanlar Kurulu website: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/10/20031020.htm#1>
- Resmi Gazete. (2004). Hayvanları Koruma Kanunu. Retrieved September 18, 2025, from TBMM website: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040701.htm#2>
- Resmi Gazete. (2021). Hayvanları Koruma Kanunu İle Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Retrieved September 18, 2025, from TBMM website: <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210714-9.htm>
- Resmi Gazete. (2024). Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Retrieved September 18, 2025, from TBMM website: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/08/20240802-5.htm>
- Rize Takip. (2024, February 5). Rize’de engelli vatandaşa köpek saldırısı. Retrieved September 19, 2025, from <https://rizetakup.com/Haber/rize-de-engelli-vatandasa-kopek-saldirisi-21234>
- Sağlık Bakanlığı ve Diğerleri. (2020). Türkiye’de Kistik Ekinokokkoz Mevcut Durum Raporu. *Türk Hijyen Ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 77(Ek-3), 1–52. Retrieved from www.turkhijyen.org
- SonDakika.com. (2024, October 19). Engelli Vatandaşa Köpek Saldırısı. Retrieved September 19, 2025, from İHA website: <https://www.sondakika.com/3-sayfa/haber-engelli-vatandasa-kopek-saldirisi-17948958/>
- Star Ana Haber. (2024, August 21). İstanbul’da Sokak Köpeği Saldırısı! Engelli Vatandaş Hayatını Kaybetti . In *Youtube*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=g7uC9eBaN8c>
- Taşçı, F. (2024, January 1). Sosyal Sorun Halini Alan Başıboş Köpekler İçin Çözüm Adımları. Retrieved September 19, 2025, from Kriter Dergi website: <https://kriterdergi.com/siyaset/sosyal-sorun-halini-alan-basibos-kopekler-icin-cozum-adimlari>
- TBMM. (2002). Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı. Retrieved September 18, 2025, from <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D22/Y1/T1/WebOnergeMetni/9fe64fa4-da6d-47df-902d-c02bbc2a4022.pdf>
- THS Haber. (2024, March 3). Görme engelli aile, yürüyüş yolunda başıboş sokak köpekleri yüzünden yaşadıkları korku dolu anları paylaştı. Retrieved September 19, 2025, from X Sosyal Medya website: <https://x.com/temmuzhaber/status/1764270805712605438>
- TRT Haber. (2025, August 21). Samsun’da köpeğin saldırdığı 11 yaşındaki çocuğun kolu felç kaldı. Retrieved September 19, 2025, from İHA website: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/samsunda-kopeg-in-saldiridigi-11-yasindaki-cocugun-kolu-felc-kaldi-917534.html>
- WHO. (2024). Rabies. Retrieved September 18, 2025, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/rabies>
- Yaldız, İ. (2024, May 20). Muş’ta köpeklerin saldırdığı 80 yaşındaki kadın yaşadığı korkuyu unutamıyor. Retrieved September 19, 2025, from Anadolu Ajansı website: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/musta-kopeklerin-saldiridigi-80-yasindaki-kadin-yasadigi-korkuyu-unutamiyor/3224562>
- Yasadikca.com. (2023, October 1). Antalya’da, Engelli Baba ve Oğlu Sokak Köpeklerinin Saldırısına Uğradı. Retrieved September 19, 2025, from DHA website: <https://yasadikca.com/antalyada-engelli-baba-ve-oglu-sokak-kopeklerinin-saldirisina-ugradi/>